

Wonen, Wijken en Integratie
Ministerie van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer

Werkconferentie: Samen sterk in de wijk

Op 10 juni organiseerden het ministerie van VROM/WWI, het LSA en Aedes een werkconferentie over succesvolle samenwerking bij de uitvoering van wijkactieplannen: Samen sterk in de wijk.

Aantal aanwezigen: ruim 100

Locatie: Stadhuis, Utrecht

Tijdens deze bijeenkomst gingen bewoners, wethouders en corporatiedirecteuren uit de 40 aandachtswijken, aan de slag om helder te krijgen op welke manieren samenwerken tussen verschillende partijen tot de beste resultaten in de wijkaanpak kan leiden. Iedereen weet dat aan een effectieve wijkaanpak bepaalde voorwaarden verbonden zijn, zoals vertrouwen in bewoners, ruimte voor professionals in de uitvoering, heldere afspraken en een goede 'chemie' tussen personen. Maar zijn die voorwaarden te beïnvloeden en zo ja door wie en hoe?

Welkom

In zijn welkomstwoord benadrukt H. Bosch, wethouder in Utrecht, dat de aanwezigen zeer welkom zijn in het mooie stadhuis van Utrecht. Een stad die het onderwerp bewonersparticipatie erg belangrijk vindt en veel doet om bewoners te laten participeren in besluitvorming en uitvoering, als dus Bosch. "Maar ik heb een hekel aan het woord bewonersparticipatie, ik heb het liever over meedoen, meedoen en meedoen." Hij vertelt dat Utrecht daarin nauwlettend gevolgd wordt door LSA, tot het hinderlijke toe. Het LSA heeft namelijk de bewonersbetrokkenheid bij de totstandkoming van de wijkactieplannen laten onderzoeken en daar cijfers aan verbonden. "Onze wijken scoorden van een 3 tot een 7, geloof ik." Bosch vertelt dat hij het belangrijk vindt om de bestaande netwerken van bewoners te benutten en dat we nieuwe mensen moeten proberen te bereiken. Hij doelt met name op jongeren en allochtonen. "Vandaag", zegt hij, "gaan we bespreken of we de wijkaanpak in Nederland goed doen en of en hoe het beter kan. Dit huis van de democratie is daar een uitgelezen plek voor".

Inleiding

Dagvoorzitter Roel in 't Veld geeft een inleiding op de dag onder de titel: Weg met de neerwaartse spiraal van onverantwoordelijkheid en betutteling. In 't Veld vertelt dat er bij de overheid een aantal punten beter kunnen. Er is een neiging tot overdreven controle van projecten, wat hij illustreert door te zeggen dat het niet slim is om elke avond een plantje uit de grond te halen om te zien of de worteltjes gegroeid zijn. Te veel controle belemmert creativiteit en zorgt dat mensen niet meer de ruimte en vrijheid hebben om te scheppen. En er is een natuurwet die luidt: een succes is altijd de verdienste van de sterkste partij, terwijl falen altijd de schuld is van de zwakste partij. Van deze natuurwet moeten alle partijen zich bewust zijn.

In reactie op wethouder H. Bosch zegt hij: "Ik vind dat bewoners niet alleen méé moeten doen, ze moeten ook doen. En daar wordt het soms moeilijk, want waar eindigt het burgerrecht om te doen? Er zijn wat In 't Veld betreft een aantal voorwaarden om de mensen achter de wijkenaanpak in hun missie te laten slagen. 1 – Je moet je ongebruikelijk durven te gedragen. 2 – Ik vervangen door we 3 – Er zijn stimulansen nodig om mensen gemotiveerd te houden, dit bereik je onder meer door successen te benoemen en je vinger op de zere plekken te leggen: *name fame* en *name and blame*. 4 – Er zijn oliemanntjes met gezag nodig die door iedereen, ook door bewoners, in de wijk ingeschakeld kunnen worden om knelpunten weg te nemen.

Uit de praktijk

Emmen Revisited, succes bewezen

Ton Sleeking, wethouder ruimtelijke ontwikkeling, wonen en bouwzaken en vanuit het wethouderschap voorzitter van de stuurgroep Emmen Revisited

Emmen Revisited is een aanpak die nu ruim tien jaar bestaat, waarbij programmatisch partnerschap en gelijkwaardigheid van en tussen alle betrokkenen (bewoners en professionals) centraal staan. De regie van de wijkaanpak ligt bij een onafhankelijk programmabureau, dat ervoor zorgt dat alle partijen in de wijk betrokken zijn en blijven. De aanpak is kleinschalig en men schroomt niet om plannen te maken zonder dat daarvoor financiering is. "Als je gezamenlijk het probleem kunt identificeren en een oplossing bedenkt, lukt het meestal ook wel om voldoende geld bij elkaar te brengen", benadrukte Ton Sleeking, wethouder in Emmen. "In deze aanpak is het erg belangrijk dat bewoners hun eigen verantwoordelijkheid pakken". Vanwege het succes van de aanpak wordt het Emmen Revisited model ook naar andere wijken en dorpen binnen de gemeente Emmen uitgerold. Maar daar stuit men op een welbekend probleem in de wijkenaanpak: hoe vertaal je een model wat in een gebied erg goed werkt naar een ander gebied? Een enorme uitdaging voor Emmen en interessant voor andere wijken en gemeenten.

Volgens Sleeking is Emmen Revisited het antwoord op grootschalig denken en handelen. Het is een model dat verder gaat dan inspraak, het gaat om samenspraak. Het is het antwoord op de bureaucratie. De belangrijkste eigenschap die bestuurders in zijn ogen nodig hebben om dit model in te kunnen voeren, is het vermogen om los te laten.

Buurtonderneming Woensel-West, Eindhoven

Paul van Haren, directeur-bestuurder woningcorporatie Trudo

Voor de wijkvernieuwing van Woensel-West zijn de betrokken partijen, de gemeente, woningcorporatie Trudo en bewoners, recentelijk een stevige, niet vrijblijvende en langdurige samenwerking aangegaan. In deze nieuwe vorm van samenwerking zijn de wijk en de behoeftes van de bewoners het vertrekpunt. Bovendien roept de onderneming bureaucratisering een halt toe, "ze maakt de bureaucratie vloeibaar", zoals Paul Van Haren, directeur van Trudo, het verwoordde. Alle activiteiten op het gebied van wijkverbetering worden aangestuurd door de Buurtonderneming Woensel-West. De gemeente en corporatie Trudo zijn initiatiefnemer van de Buurtonderneming die beschikt over de mandaten van de gemeente en de corporatie. Zij leveren ook de twee directeuren van de Buurtonderneming – één voor fysiek en één voor sociaal. De Bewonersraad in Woensel-West werkt nauw samen met de Buurtonderneming. De Bewonersraad is gesprekspartner van de directie van de Buurtonderneming en heeft een (afdwingbaar) recht om vier maal per jaar met de directie van de Buurtonderneming te spreken over werkinhoud, efficiëntie, effectiviteit en de meerwaarde van de Buurtonderneming. Omdat de Buurtonderneming over de mandaten beschikt van gemeente én corporatie, is het een goed en duidelijk aanspreekpunt voor bewoners.

The Goodwin Trust (Hull, GB)

Neil Berry, regio manager van de Development Trust Association De Goodwin Trust begon in Hull in 1994 als vrijwilligersorganisatie waar bewoners met vragen en klachten over leefbaarheid terecht konden. In deze Engelse stad waren de voorzieningen slecht. Totdat enkele bewonersorganisaties besloten samen te werken om de voorzieningen in de stad te gaan verbeteren. Ze begonnen in een klein buurtcentrum met het geven van voorlichting en informatie aan buurtbewoners. Al snel besloten ze zelf wijkvoorzieningen op te zetten, waaronder kinderopvang, een wijkcentrum, jeugdzorg, sportactiviteiten en lessen Engels als tweede taal. In de afgelopen 15 jaar is de Goodwin Trust enorm gegroeid. Op dit moment heeft het 354 mensen in dienst. Het zet jaarlijks 12 miljoen pond om en bezit voor 11 miljoen pond aan gemeenschappelijke activa (gebouwen, voorzieningen). Het bestuur bestaat geheel uit wijkbewoners. En ook het personeel wordt voor het overgrote deel gevormd door bewoners die door de Goodwin Trust zelf zijn opgeleid. Neil Berry vat de mentaliteit die je nodig hebt voor creatieve oplossingen als volgt samen: *"One doesn't discover new lands without consenting to lose sight of the shore for a very long time."*

Werkgroepen

In vier werkgroepen bogen de deelnemers zich over de vragen:

- zijn de in de presentaties genoemde samenwerkingsverbanden ook elders te boeken?
- welk ongebruikelijk gedrag is hier voor nodig?
- helpen oliemannetjes om dit proces te bevorderen?

Tot slot kwam elke groep met een aantal voorwaarden en adviezen die bewonersparticipatie binnen de wijkaanpak kunnen versterken:

- **Betrek bewoners van begin tot eind bij besluitvorming.** Start bij wijkverbetering altijd met een gesprek met buurtbewoners. Plaats ze niet voor volldongen feiten en laat hun mening zwaar meewegen. Zorg dat ze ook ná de besluitvorming eigenaar blijven van de oplossingen die ze aandragen.
- **Installeer een Buurtonderneming.** Zorg daarin voor vertegenwoordiging van gemeente, corporatie(s), andere instellingen en bewoners. Geef alle partijen een gelijke stem.
- **Zorg voor maatwerk.** Kijk samen met alle betrokken partijen naar de aard van de wijk en stem daar je beleid op af. Wat in de ene wijk werkt, sorteert ergens anders geen effect. Weet daarom wat er speelt in de wijk.
- **Werk zo veel mogelijk met dezelfde mensen.** In de wijken werken veel partijen samen en het kost tijd om in een goede vertrouwensband te investeren. Daarom is het voor iedereen prettig om niet telkens te maken te krijgen wisselingen van bezetting.
- **Vier successen en communiceer erover.** Laat het zien als er dingen goed gaan. Geef de mensen die eraan hebben bijgedragen de credits die ze verdienen en creëer een gevoel van trots.
- **Zoek brede vertegenwoordiging uit de buurt.** Zet bewoners in om moeilijk te bereiken groepen uit de wijk te mobiliseren. Voorkom ook dat er 'buurtburgemeesters' ontstaan: bewoners die dichter bij de professionals dan bij hun wijkgenoten staan.
- **Laat bewoners professionals beoordelen.** Het is belangrijk dat bewoners zich serieus genomen voelen door professionals. Toets dat. Betrek bewoners bijvoorbeeld bij sollicitaties en laat ze input leveren voor 'functioneringsgesprekken'.
- **Ga uit van talent.** Signaleer mensen in plaats van problemen. Iedereen kan zijn of haar bijdrage leveren aan de wijk.
- **Spreek mensen aan op hun verantwoordelijkheid.** Maak goede afspraken over wie waarvoor verantwoordelijk is. Spreek mensen er vervolgens op aan als ze de afspraken niet nakomen.
- **Voorkom dat er te veel professionals actief zijn in de wijk.** Als er te veel professionals actief zijn, is het lastiger om tot een goede samenwerking te komen en zien bewoners soms door de bomen het bos niet meer.
- **Zet waar nodig 'oliamannetjes' in om maatwerk te leveren.** Loopt een proces vast? Is er specifieke kennis nodig? Schakel dan iemand met gezag en kennis van zaken in voor hulp. Maar: probeer eerst het probleem zelf op te lossen.
- **Investeer in vitale coalities.** Zoek naar brede samenwerkingsverbanden. Geef als gemeente of corporatie andere partijen de ruimte en vertrouwen. Maak goede afspraken met je samenwerkingspartners en kom ze na. Zorg zo veel mogelijk voor één aanspreekpunt.

- **Realiseer je dat wijkverbetering een langetermijnopgave is.** De uitvoering van verbeterplannen duurt lang en je ziet niet meteen resultaat. Blijf doorgaan en kijk over verkiezingen en bestuurswisselingen heen.
- **Werk kleinschalig.** De praktijk wijst uit dat kleinschaligheid de betrokkenheid vergroot. Schroom er niet voor om zaken op het niveau van de straat in plaats van de wijk aan te pakken. Ga naar de bewoners toe.

Opvallend is de consensus die in de plenaire discussie na afloop van de werkgroepen bestaat over de stappen die genomen moeten worden.

Bijdrage minister Van der Laan

In zijn bijdrage benadrukt Van der Laan hoe belangrijk het is om bewoners serieus te nemen. "Geef ze vertrouwen en zelfvertrouwen en nodig ze uit om te laten zien wat ze kunnen. Zoek naar creatieve oplossingen. Onlangs heb ik in Pendrecht [Rotterdam, red.] weer mogen aanschouwen wat dat oplevert. Daar houden bewoners op het toneel monologen over het leven in de wijk. Daarmee komen ze met elkaar in contact, wordt helder wat hen bezighoudt en worden de monologen dialogen." Van der Laan toont zich ook verheugd over nieuwe vormen van bewonersparticipatie waarbij bewoners worden geactiveerd die moeilijk te bereiken zijn.

De minister gaat in zijn speech kort in op het onderzoek 'De Baat op Straat' dat kortgeleden uitgekomen is, waaruit zou blijken dat investeren in leefbaarheid niet of nauwelijks werkt. "Een paar jaar ervoor kwam er zo'n zelfde onderzoek uit waaruit bleek dat investeren in het fysieke niet zou werken. Toen was de conclusie dat je in leefbaarheid moet investeren. In elk geval geloof ik niet in dit soort onderzoeken. Het is niet 'of-of', het is 'en-en'." Vervolgens liet hij weten dat het beleid dat door zijn voorganger goed op de rails is gezet, gewoon doorgaat, "de volle tien jaar zullen we volmaken." Nu we met z'n allen in de uitvoeringsfase terecht zijn gekomen, willen we graag successen zien. Maar successen zijn niet altijd meetbaar. Bovendien is de wijkverbetering lange termijn werk. Het is dus een kwestie van geduld en een lange adem. Mede daarom spoorde Van der Laan alle aanwezigen aan om de komende jaren samen te blijven investeren in de wijken en er volop voor te gaan.

Forumdiscussie

Bij de slotdiscussie ging In 't Veld in gesprek met minister Eberhard van der Laan, Henk Cornelissen (LSA) Dominic Schrijer (wethouder Rotterdam) en Marc Calon (voorzitter Aedes). “Nederland loopt tientallen jaren achter met bewonersparticipatie ten opzichte van veel landen om ons heen. Wisten jullie dat, en vinden jullie dat verontrustend?”. Volgens Calon is het niet zo relevant om te kijken wie er voorop loopt. “We moeten elkaar de ruimte geven en leren van elkaars positieve voorbeelden.” Schrijer zei zich bewust te zijn van de achterstand. Een deel van de oorzaak is in zijn ogen dat onze beleidsstructuur anders in elkaar zit dan in andere landen. Ook Cornelissen is zich zeer bewust van de achterstand. “Wij haalden al lang geleden de Amerikaan John McKnight naar Nederland om te leren van zijn ABCD-methode. Bij hem gaat het om “leading by stepping back”. Daar zijn we in Nederland niet zo goed in. Hier is een soort industrie ontstaan van professionals in de wijken.” Verder werd er gesproken over de uitlatingen van volksvertegenwoordigers over het wijkenbeleid. Het is de vraag of dat ervoor zorgt dat het publieke debat meer over de waan van de dag gaat. Volgens Schrijer is het logisch dat de volksvertegenwoordiging een vinger aan de pols probeert te houden bij het wijkenbeleid. Professionals zouden meer kunnen doen om een positief beeld van het wijkenbeleid te laten ontstaan door zich meer op ‘kleine’ problemen te richten.

“Wanneer bewoners veel klagen over het straatvuil in de wijk, en er gebeurt niks op dat gebied, dan raken ze het vertrouwen kwijt. Als die kleine dingen al fout gaan, ja dan zullen ze de grote problemen ook niet goed kunnen aanpakken.” Cornelissen vertelt dat het belangrijk is dat volksvertegenwoordigers meer kijk hebben op de uitvoering en effecten van wijkbeleid. Daarom heeft het LSA, al in de jaren '90, het project Wijkadoptie Kamerleden geïnitieerd. Het project waarin Tweede Kamerleden een aandachtswijk adopteren en zo op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in deze wijk blijkt goed te werken. Er ontstaat meer begrip voor de aandachtspunten in deze wijken.

Tot slot heeft de dagvoorzitter nog een vraag aan Calon. Als corporaties volwaardig willen participeren, zouden ze dan ook niet in toenemende mate toe moeten naar meer democratisering binnen de eigen organisatie? Calon: “Corporaties zijn ondernemingen, met maatschappelijke doelstellingen weliswaar, maar bovenal ondernemingen. Het kapitaal van de corporaties is dan ook niet van de huurders, het is bezit van de corporaties dat ze gebruiken om hun maatschappelijke rol te vervullen.”

Na de forumdiscussie sprak Lorna Koenen, voorzitter van LSA, een slotwoord uit waarin ze duidelijk maakte dat het LSA pleit voor een aanpak waarin bewoners, corporaties en gemeente als gelijkwaardige partners werken aan een leefbare buurt. Dit is de tijd, nu moet het gebeuren, benadrukte zij.

Dit is een publicatie van:
Projectdirectie Wijken | Directie Communicatie.

Fotografie: Iona Hogendoorn